

# Жаз башыны эмда Урунууну байрамы бла, багъалы жамауат!

Орта кюн, хычауман ай, (май) 1, 2025 жыл

№ 53 (21566)



# ЗАМАН



Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: [smikbr.ru/zaman](http://smikbr.ru/zaman)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ  
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА  
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

## Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну Жаз башыны эмда Урунууну байрамы бла АЛГЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны хурметли жамауаты!  
Сизни Жаз башыны бла Урунууну байрамы бла жү-  
регимден кызыу алгышлайма!

Бу жарык байрам халкыбызны урунган адамгъа  
хурметти уллу болганыны, кыралыбыз бла халкыбыз  
айныр ючюн жигер урунургъа, жашауну кырургъа ба-  
рыбыз да бирча итингенибизни белгисиди.

Къабарты-Малкъар иш келлю эмда хунерли адам-  
лары, ишлерини чынтыгъы усталары бла ёхтемленирге  
эркинди. Ала эрте заманлада тохташдыргъан урунуу  
тёреле бюгюнлюкде да бизни жетишимлерибизни бла  
хорламларыбызны мурдору болуп келедиле. Бу байрам  
кюн туугъан жерибизни айнытыуға энчи юлюшлерин  
кышхан, республикабызгъа бла Ата журтубузгъа бет  
жарыкты кыулукъ этген адамларыбызны хар бирине  
да жюрек ыразылыгъымы билдирирге сюеме. Урунууну  
ветеранларына уа, ишчи эмда жашау сынауларын жаш  
тёлюге кызыгъанмай берген таматарларыбызгъа, энчи  
ыспас этеме.

Бирликни, бир ниетлиликни да кучлендире барсакъ,  
не тюрюк кыыйлыкъланы да хорларгъа, Къабарты-  
Малкъар бла саулай Россей жашнарлары эмда ырахат  
жашарлары ючюн белгиленген борчланы толтурургъа  
кылуубуздан келлигине ишексизме.

Жюрегими теренинден барыгызгъа да кийик сау-  
лукъ, мамырлыкъ, насып эмда монглукъ тежейме.



Суратны Холаланы Марзият алгъанды.

## Артха бир атлам да эммегендиле

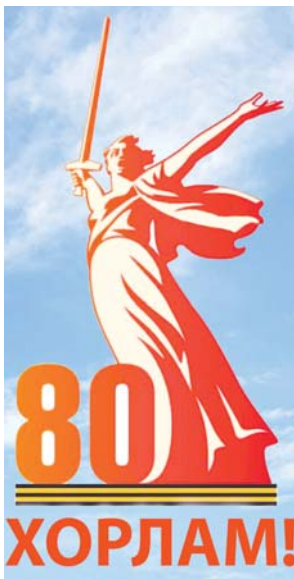
1941 жылны кюзюнде фашист аскерле Москвагъа къаршы жуу-  
укълашхандыла. Къыралны ара шахарын кыорууларгъа Узакъ Вос-  
токдан, Орта Азиядан, Сибирьден эм союз республикаладан аскер  
биригиуле келгендиле. Алары санында Алма-Атада кыруалгъан,



Геляхланы Исхакъ. Къулбайланы Элбай. Гайланы Мухтар.

генерал-майор Иван Васильевич Панфилов башчылыкъ этген 316-чы  
жау аскер дивизия да болганды. Анга къзахлы жашла кеп санда  
киргендиле. Дивизия ара шахарыбызгъа ёшон ургъан айырмалы  
гитлерчи аскер биригиулеге къажу тургъан 16-чы армиягъа кыошул-  
ганды. Аны башчысы уа аты дунягъа белгили Рокоссовский эди.

Ахыры 3-чю бетдеди.



## Жазылыу-2025



### Огъурлу сёз нёгерибиз болур деп ышанама

Хурметли жамауат!

Бюгюнлюкде газетлеге бла журналлагъа жазылуу  
кыстау барады. Аны бла байламлы сизге чакыруу сё-  
зюм барды. Белгилесича, «Заман» миллетибизни жангъыз  
газетиди, аны тарыхы 100 жылдан атлагъанды. Издани-  
яны бетлеринде малкъар халкыны маданият хазнасыны,  
тарыхыны, бюгюнню жашаууну, белгили адамларыны,  
ол санда фахмулу жаш тёлюбюзю, жетишимлерибизни  
эмда жарыуларыбызны юсюнден материалла басмалан-  
ганлай турадыла.

Келигиз, билеклик этейик кеси газетибизге, анга жа-  
зылайыкъ, ол мағналы ишни болжалгъа салмайыкъ!  
«ЗАМАН» бизни керти шуёхубуз, огъурлу сёз нёгерибиз  
болур деп ышанама.

КЕТЕНЧИЛАНЫ МУСА,

филология илимуланы доктору, профессор, КъМКУУ-ну  
къарачай-малкъар филология кафедрасыны таматасы.

## Жигерлик

Жетишимлери ючюн –  
аты Сыйлы китапда

4 бет

## Къадар

Ныхытлы эдиле насыпха  
элтген жоллары

10 бет

## Брифинг

«Ишекли болсагъыз,  
ушакъны тохтатып кыюгъуз»

11 бет

## Тюбешиле



## Профсоюзлары бюжюнгю эмда тамблагъы борчлары сюзюлгендиле

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Къабарты-Малкъар Республиканы Профсоюзларыны федерациясыны таматасы Фатимат Амшокова бла ишти тюбешиле бардырганды.

Ушакны кезиунде сёз профсоюз биригиу бюгонлюкде не ишле тындырганыны юсюнден

барганды, дагыда республикада бюджет ахчагъа ишлегенде тутучулукъ этиу, урунууда социал партнёрлукъну айнытыу жаны бла бирге ишлеуно онглау сюзюлгендиле.

Белгиленгенича, быйыл профсоюзла бир ненча юбилейни байрамлайдыла — Россейде

профсоюзла къуралгъанлы 120 жыл толганын, Къабарты-Малкъарда профсоюз кымылдау башланганы 105-жылгыгын, Россейде Жалынчакъсыз профсоюзлары федерациясыны да 35-жылгыгын.

Республикада урунганланы байрамларына аталып төрели жумушла бардырылыкъдыла.

Казбек Коков Фатимат Каральбиевнаны, аны бетинден а республиканы профсоюз биригулерин келе турган байрам бла алгышлаганды, республикабызгъа бла кыралыбгъа хайырлы ишинде жетишимле тежегенди, деп айтылады КъМР-ни Башчысыны телеграм-каналында билдириунде.

уге эс бурулганды. Энци аскер операциягъа къатыша турганланы эмда ветеранланы сабийлерине тутучулукъ этиуно юсюнден да сёлешимей къалмаганды.

Казбек Коков Амина Саффиловнагъа инсанлыкъ жууаплылыгы улуу болганы, сабийлени болумларын игилендирир мурат бла бардыргъан хайырлы жамауат эмда жандаурулукъ иши ючюн жюрек ыразылыгын билдиргенди эмда жангы къуллугунда жетишимли болурун тежегенди.

«Амина Бадрасова алгын Нальчикде Урунуу, иш бла жалчытыу эмда социал къоруулау араны киши къарамай къойган сабийле болмача этуу жаны бла бёлюмонно таматасы болганды. Къыйын жашау болумгъа тошген, ата-аналары къарамай къойган, къыйын арууладан къыйналган, иги айнымаган сабийлеге болушуу жаны бла кёп проектлени башламчысы ма ол болганды, аланы жашауда бардырыуу да къураганды. Ол проектлеге мындан ары да хар жаны бла да сөбеллик этгенлей турлыкъбуз», - деп жазганды Казбек Коков телеграм-каналында.

## Сёлешуно ёзегу — сабийлени къоруулауно кючлендириу

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Къабарты-Малкъар Республикада Сабийни эркинликери жаны бла уполномоченный, бу къуллукъгъа апрельни башында салынган Амина Бадрасова бла ишти тюбешиле бардырганды. Аны кезиунде сабийлени къоруулау ишни кючлендириуе энци эс бурулганды эмда социал магъаналы проектлени байыкландырыуу бла жашауда бардырыууно онглау сюзюлгендиле.

Къыйын жашау болумгъа тошген, социал жаны бла къоркыууу халда болган юйорле бла ишле-



## Парламент

КъМР-ни Парламентини президиумуно законла чыгъарыуу органны башчысы Татьяна Егорова бардыргъан кезиулю жыйылыуунда депутатла федерал законланы проектлерин сюзюлгендиле, Россейни башха субъектлерини башламчылыкларына къарагандыла. Жамауат къоркыуусузлукъ эм коррупциягъа къажуу комитетни башламчылыгы бла бардырылган «правительстволу сагъатда» уа комитетни профилини министрстволу эм ведомстволу бла байламлыкъла къалай жалчытылынганларын да сюзюлгендиле.



## Тыш къыраллыланы болумларыны къайгъысын кёрюп

Кенгешни ача, Татьяна Егорова КъМР-ни миграция жаны бла къурал политика къалай толтурулганы артыкча магъаналы соруу болганын белгилегенди.

- Миграция бла байламлы жумушланы тамамлагъан бла бирге, регионно социал-экономикасын айнытыу, адамны эркинликлерин сакълау, ююрлени бирикдиреу, къыралны кёп миллетли энчиликлерин жалчытыуу бла да байламлыды, - дегенди спикер.

Жамауат къоркыуусузлукъ эм коррупциягъа къажуу комитетни башчысы Михаил Кривокомитетни жууаплылыгында болган соруула къалай толтурулгандыны юсюнден айтханды.

- 2016 жылдан башлап бюжюнге дери Правительстволуно онуюу бла КъМР-де урунуу рыноку энчиликлерин белгилеген ёлчмде тохташдырылады. Ол а тыш къыраллыла Россейде ишлеген кезиуде төлерик налогну тохташдырыр ючюн керекди. Республикагъа иш излеп келген тыш къыраллыланы санын азайтыр мурат бла 2020 жылдан бери коэффициент 3.0 ёлчмде тохташдырылганды. Аны хайырындан а республикалы бюджетте төлеуле ёсгендиле эмда Россейге визасыз къыраладан келгенлени санын азайтыргъа онг бергенди, - дегенди комитетни башчысы.

Регионда бу жаны бла болумуно юсюнден докладны КъМР-де МВД-ни миграцияны соруулары жаны бла управлениыны башчысы Мурат Загаштоков этгенди. Ол билдиргенича, 2024 жылдан бери республиканы бюджетине 319 миллион сомдан аслам төленгенди.

Тыш къыраллыланы араларында аманлыкъланы болдурмауно мадарларына энци магъана бериледи.

- Ала этген аманлыкъла регионда криминал болумуно торлендирмедиле.

Бузыкълукъланы заманында ачыкълау, тыш къыраллыны Россейден тышына ашырыуу жаны бла судноуноу заманында толтуруу, РФ-ге келирге чекле салыуу жаны бла оноула профилактика жумушланы мурдорун къурайдыла, - деп белгилегенди докладчы.

2024 жылда ич ишле органланы къуллукъчулары миграция жаны бла 112 аманлыкъланы ачыкълагандыла, Россейни законларына 3679 бузыкълукъ этилгенди, салынган тазирни 95 проценти төленгенди. РФ-ге кирерге чекле салынган инсанланы саны уа 178 проценте ёсгенди.

Полициячыла хазырлагъан терслеу материалла сюзюлук, суд органла 500 тыш къыраллыны Россейден тышына ашырыргъа деген онуюу чыгъарганды.

РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениыны бирге Россейни инсанлары бла жалгъан юйор къурап, неда жалгъан аталык алып, РФ-де турганларын закон мурдоргъа салыргъа излегенлени ачыкълауу жаны бла мадарла этиледи. Былтыр аллай 12 кезиу ачыкъланганды.

Быйыл февральда «РФ-де тыш къыраллыланы праволу болумларыны юсюнден» федерал законнга тюзетиуле кючуне киргендиле эмда РФ-ни законлагъа бузыкълукъ этип турган тыш къыраллыланы контрольгъа алыуу жаны бла тизме ишлеп башлаганды. Алай бла суд тыш къыраллыны Россейден тышына ашырыргъа деген онуюу чыгъарса, ол толтурулгунчу неда аны праволу болуму шарт тохташдырылганды, бу тизмеге кийириледи. Алай бла тыш къыраллыны ишге алган кезиуде аны бу тизмеде турганын бла къалганын тинтирге онг барды.

РФ-ни Президентини аскерлени къуллукъ этерге келишимге къол салган инсанла бла толтурууу жаны бла буйругун толтуруугъа энци эс бурулады. Управлени-

яны къуллукъчулары тыш къыраллылагъа эм инсанлыкълары болмагъанлагъа бу жумушланы ангылатыуу жаны бла мадарланы дайым да бардырадыла. Былтыр аскерде къуллукъ этерге келишимни 59 тыш къыраллы къабыл кёргенди.

Докладны сюзю, Татьяна Егорова тыш къыраллыла республикагъа кеслерими келедиле, неда аланы иш бериучюлеми чакъырадыла, деп соргъанды. Кёбюсюнде иш бериучюле аланы кеслери изледиле, ала ишлерин терк эм тынгылы этгенлери ючюн.

Татьяна Борисовна Потребительлени эркинликлерин сакълау эм адамны ырахматлы жашауу жаны бла федерал службаны КъМР-де Управлениыны таматасы Жирислан Пагов бла тюбешилеуе тыш къыраллылагъа борчул халда дарман салыуу соруу сюзюлмегенин эсгертип, профилини комитет анга эс бурса иги боллугун чертгенди.

Урунуу, социал политика, саулык сакълау эм ветеранланы ишлери жаны бла комитетни башчысы орунбасары Владимир Безгодько миграцтла экономиканы къыйсы бёлюмлеринде ишлегенлерин соргъанды. Мурат Загаштоков айтханыча, коэффициент улуу болганы ючюн регионнга сынаулары, билимлери болгъанла келедиле. Асламында ала къурулушда, эл молкде ишлейдиле. Ала республикада урунуу рыноку болумун бузмагъанларын чертгенди докладчы.

Билим бериу, илму, физкультура, спорт эм жаш төлюно ишлери жаны бла комитетни башчысы Нина Емузова тыш къыраллылагъа орус тилни билгенлерине шагатлыкъ къагъытла къалай берилгенлерин соргъанды. Докладчы айтханыча, сынауладан КъМР-де неда КъМР-де МВД-ни паспорт-виза бёлюмюнде ётерге боллукъду.

Жыйылыуу жууаплы органлагъа тийишли эсгертилеуе къабыл кёрюу бла болшалганды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

## Кенгеш

## Байламлыкъда ишлеуно онгларына къарагандыла

Кёп болмай КъМР-ни саулык сакълау министрени орунбасары Татьяна Аникушина медицина организацияланы таматалары бла ишти кенгеш бардырганды. Анда медицина университетлени бла Санкт-Петербургну Сыйлы Лука атлы клиника больницасыны араларында байламлыкъла къурау онглагъа энци эс бурулганды.

Кенгешге къатышханла Санкт-Петербургну сагъынылган больни-



цасыны баш врачаны илму жаны бла орунбасары, кырашы профессионал билим бериу бёлюмонно таматасы Руслан Гусейновну билдириунге тынгылагандыла. Ол айтханыча кёре, былай башламчылык медицинагъа болмагъанча къыйматлыды: багъуу ишни къыйматын кётюрюрге, жангы амаланы синдирерге да онг береди.

Андан сора да, къыраладан бёлюннген ахчагъа бийик технологиялы медицина болушлукъ тапдырыу, диагностика этиу жаны бла эмда башха магъаналы проектле къалай толтурулгандыны эс бурулганды.

Сёз жууукълаша келген солуу эм байрам кюнде саусузла жунчумача, алагъа тынгылы къаралырга онгла къурауно юсюнден да барганды. Халкыны саулуугун алгадан тинтуу, торлю-торлю арууладан сакъланыу мадарла тийишли халда тамамлыргъа кереклиси да эсгертилгенди.

Жыйылыуда КъМР-ни саулык сакълау министрстволуноу план-экономика бёлюмонно эмда абаданлагъа биринчи медицина-санитар болушлукъ тапдырыу службаланы таматалары Фатима Мамышева бла Бёзюваны Алиса да сёлешгендиле.

Ахырында тийишли эсгертилеуе да къабыл кёрюлгендиле.



Ахыры.  
Аллы 1-чи бетдеди.

Кырк биринчи жылда октябрьде Волоколамск ючюн баргъан кызыу сармешле Улуу Ата журт урушну тарыхына киргендиле. Немис аскерле танкла эм самолётла бла бизникледен эсе кеп да онгу эдиле. Октябрны ахыр кюнлеринде гитлерчиле Волоколамскны алгандыла. Алай

## Арта бир атлам да эмгезгендиле

андан ары барыгъа къолларындан келмегенди. Фашистлени Москвагъа жолларын кесген аскерлени санында айтхылык Панфиловну дивизиясы да болганды.

Ары дери кеси районундан башха жерледе белгили болмагъан Дубосеково темир жол разъездни аты арта дунягъа айтылганды. Былайда Панфиловчу дивизиядан 28 солдат жарым жюз фашист танк бла ёлюм сармешге киргендиле. Танкла аланы юслери бла алгъа ётселе, Москвагъа ычхынырыкъ эдиле. Не ёлген, не къалгъан! Сармеш аллай чекге жетген эди. Панфиловчу жигитле ёлюмню аллында тобукъланмагандыла. Кючле тенг туюл эдиле. Бизникледен 28 адам, немислиени жаныннан-50 танк.

«Росей демениги къыралды, алай арта кетерге жерибиз жокъду», -дегенди политрук Клочков. Ол сёзле бизни битеу аскер биригуле-рибизге жайылгандыла эм солдатланы бла офицерлени патриот сезимлерин болмагъанча бийикге кётургендиле.

Политрук Клочков а, белине гранатла тагъып, фашист танкны туюне киргенди. Андан башха амал жокъ эди жерни титиретип келген кыурч машиналары тохтатыргъа. Политрукну ызындан аны солдатлары да, фашист танкланы ара шахарыбызгъа ычхындыргъандан эсе, ёлюмню сайлагандыла.

Кырк биринчи жылда 18 ноябрьде, солдатлары бизни кёруулануы ызыбызгъа фашистле бла къазаут эте тургъанда, генерал Панфилов жан бергенди. Ол кыру аны дивизиясына угъай, саулай Кызыл Аскерге да уллу бушу эди. Иван Васильевич 316-чи дивизиягъа гвардиячы аталырдан бир ненча сагъат алгъа ёлгенди. Дивизия Рокоссовскийни армиясына кире эди. Командармны кесича, Панфилов да дайым да фронтну ал ызындан кетмегенди. Аскер башчы уруш этген солдатларын узакъгъа кетмегге керекди деп, алай юйретгенди Константин Константинович анга боисунган офицерлени. Ол жаны бла кеси юлгю эди. Рокоссовский

юч кере жаралы болганды.

Партия бла правительство 316-чи дивизияны солдатларыны бла офицерлерини кишиликлерине эм жигитликлерине тийишли багъа бергендиле. СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указы бла дивизия Кызыл Байракъны ордени бла саугаланганды эм анга 8-чи гвардиячы дивизия деп аталганды.

Москваны кёруулагъан аланы араларында таулу жашла да болгъанларын белгилерге тийишли кёреме. Ара шахарыбызны хаудан кёрууларгъа лётчик-истребитель **Чеченланы Жамал** къатышханды. Аны тамата кырышдашы **Биллял**, айтхылык генерал Доваторну атлы аскеринде уруш эте, жан бергенди. Москва ючюн артиллерист **Геляхланы Исхакъ**, бомбардировочный авиацияда къуллукъ этген **Гайылану Мухтар**, жау аскерчиле **Аттоланы Харун**, **Кыулбайланы Элбай**, дагъыда башхала жанларын-къанларын аямай уруш этгендиле.

ЮСЮПЛАНЫ Галина.

### Аскер саугъала



## Кызыл Байракъны ордени

Кызыл Байракъны ордени — СССР-ни эм сыйлы саугаларындан бириди. Ол биринчи совет ордениге саналады. Кесин да социалист Ата журт ючюн жанларын, къанларын аямай кюрегенлени, аны кёруулауда артыкъда уллу батырлык бла кишилик этгенлени саугалар ючюн тохташдыргъандыла. Орден бла дагъыда аскер ёлюмле, аскер кемеле, кырал эмда жамаут организацияла саугалангандыла.

1930 жылда Ленини ордени тохташдырылгъынчы, Кызыл Байракъны ордени Совет Союзу бек бийик даражалы орденине саналганды.

Тарыхыны юсюнден айтханда, Кызыл Байракъны ордени 1918 жылны 16 сентябринде граждн урушну кезиунде ВЦИК-ни буйругу бла тохташдырылгъанды. 1924 жылны 1 августунда ордениге «СССР» деген белги къошулганды. Аны статусу бир ненча кере торлендиргенди: 1932, 1943 эмда 1947 жыллада. Ахыр кере ордени жаңыртылгъан статусун СССР-ни Баш Советини Президиуму 1980 жылны 28 мартында къабыл кёргенди.

Кызыл Байракъны орденини биринчи кавалери граждн урушну жигити Василий Блюхер болганды. Ол аны бла беш кере саугаланганды. Айтхылык Семён Будённыйге орден алты кере берилгенди.

Бу орден бла кеп кере саугаланганла артыкъда 1944-1958 жыллада аслам болгандыла. Аны сыйлау — ордени къуллукъ этген жылланы кёллюгю ючюн берилип башланганы. Кёлле аны бла эки кере саугалангандыла: алгъа 20 жылны, арта да 30 жылны бет жарыкълы къуллукъ этгенлери ючюн. Иосиф Сталин Кызыл Байракъны ордени бла ючюнчо кере алай бла саугаланганды.

Орденни алты, жети кере алгъанла да кеп болгандыла. Авиацияны маршалы, Совет Союзну Жигити Иван Иванович Пстыго Кызыл Байракъны ордени бла сегиз кере саугаланганды деп, алай хатар жорюйдю.

Улуу Ата журт урушну кезиунде бу сыйлы орден бла кеп таулу жашла да саугалангандыла — белгили болган шартлагъа кере ол даражагъа 17 жерлешибиз тийишли керюлгендиле. Аланы араларында Совет Союзну Жигити **Уммайлану Мухажир**, **Деппуланы Хаким**, **Батчаланы Исмайыл**, **Османланы Дадаш**, **Къудайланы Шамшудин**, **Зокъаланы Къонакъбий**, **Атырзаланы Магомет**, **Залиханланы Магомет** да бардыла.

Урушда болдургъан энчи жигитликлери ючюн Кызыл Байракъны ордени бла эки кере белгиленгенге да болгандыла, ол санда Совет Союзну Жигити **Байсолтанланы Алим**, **Бёзюлану Якуб**, **Къойчулану Иосиф**.

ТЕКУЛАНЫ Хауа хазыраганды.

## Ара шахарны кёруулаучусу

**Чегем ауузунда Кёк Таш элден Шахмырзаланы Жараштыны тамата жашы Муталиф аскерге кетгенден сора эгечлери, бир бирлеринден бугъуп, почтагъа чабар эдиле, аскерде кырындышыбыздан жангылыкъла келтирип, атабызны, анабызны къуандырыпкъ, деп.**

**Письмосу келсе уа, юйлерни таба чапхандыла. «Муталифден письмо келгенди. Беригиз сыйюнчю!»-деп къычыра, аскерчи кырындашларыны юч мюйюш къагъытчыгын ёрге кётюрюп, жетер эдиле юйлерине.**

Жарашты бла аны юй бийчеси Тохаланы Мисирхан а: «Кет, сизни кырындышыгъыздан сора уа адаммы къуллукъ этеди аскерде», -деп, сансыз этерге кюреселе да, кеслери уа ичлеринден болмагъанча къууана. Сора барысы да жыйылып, ачар эдиле письмону.

- Мен салам айтама багъалы кёрген атама, анама, андан сора жанымдан сыйген эгечлериме, кырындашларыма, къоншулагъа, битеу элге да», -деп башланганды Муталифни салам къагъыты. Андан сора элде къартланы, аскерге кетген жашладан хапар соруп турганды ол.

Сора анасы жашыны письмосун юбюрге салып букъдурганды. Дагъыда бирздан ачып, сабийлеринден бирине берип, жангыдан окъутханды.

Муталифни биринчи кере 1937 жылда чакъыргандыла инсан борчун толтурургъа. Юч жыл къуллукъ этгенден сора эркин этилип, 1940 жылда кюз артында келген эди юйюне.

Жарысугъа, кёпге созулмагъанды мамыр жашау, Улуу Ата журт уруш башланганды. Къазауатны ючюнчо ыйгыгында Муталиф да кетеди къыралын душмандан кёрууларгъа. Онгу болгъан заманда, бирлерин карандаш, бирлерин а шакъы бла жазып ючюнчюш къагъытланы жибере эди юйюне.

Бир письмосу Магнитогорск шахардан да келгенди. Пулемёт ротада къуллукъ этеме дей эди ол анда. Бирси къагъытында уа: «Окопда олтуруп жазама. Мени ючюн къайгы этмегиз, къатымда менича жашла кёлдюле. Аллах бургъан болур. Топуракъ юлюшюм къайда болса, анда къаллыкъма», -деп жазганды.

Заман саргъалтан къагъытларындан биринде уа былай айтады: «Жазалмай турдум. Жаралы болуп госпитальда жатама. Энди жараларым бираз сау



бола тебирегендиле. Ала тап болгъанлай, жангыдан фронтха барлыкъма. Ит фашистлени жерибизден къыстар ючюн, жанымы-къанымы да аярыкъ туюлме».

- Кыгъытланы барысын да анасы юбюрге сакълап турганды. 1941 жылда декабрьни ал кюнлеринде дагъыда къагъыт келеди. «Пулемёт ротамдама. Москвагъа жетип барам. Гитлерчиле бизни ара шахарыбызны алыр умут этедиле. Алай ол малгъуна

айтханча боллукъ туюлду. Биз аланы уатырыкъбыз», -деп айтады анда уа.

Кырк биринчи жылны аягында немислиле Москвагъа жууукълашып, аны алыр ючюн уллу кюч салып кюрегендиле. Самолётла бомбала атып, топчулары уа бизни аскерлени окопларын жокъ этерге кюреше эдиле. Бираздан а немислиени танкалары да гюрюлдеп жетдиле. Ызларындан а — жауу аскерчилери. Кеп эдиле. Тохтаусуз шахарыбызгъа ётоп кетер акъыл этгендиле ала.

Алай душман умут этгенча болмады. Аланы алларында, кыурч къалалача, бизни аскерчиле сюелгендиле. Топчулары танкланы кюйдюрюп, къалгъанлары уа жауу аскерлерин кыыргандыла. Алагъа уа бютюн уллу халеклик салганла уа бизни пулемётчула эдиле, ол санда таулу жаш Шахмырзаланы Муталиф.

Ара шахар ючюн сармешледе кёлле жан бергендиле, кеслерин аямагъандыла. Борчлары уа бир эди — не да этип, гитлерчилени ара шахаргъа жибермегге. Улуу багъа берип, борчларын да толтургандыла жигит аскерлерибиз.

Муталиф да ол тизмеге къошулганды. Жатады кырындаш къабырланы биринде, топуракъ юлюшюн Москва тиресинде табып.

Жашыны фронтдан келген къагъытларын анасы биргесине Азиягъа да элтгенди, андан да къайтарганды.

Ахыр заманы жетгенде уа, жашыны письмоларын кызы Шамсагъа осуят этгенди. Ол да аланы кёзюню къарасынча сакълап турганды.

Алгъаракълада ол да дунясын алышханды. Аскерчини къагъытларын а Муталифни эгечинден туугъан Геграланы Аминат алганды.

Озгъан заманланы шагъатлары саргъалгандыла, юбюрге кеп тургъандан тауусула окууна турадыла. Аланы бизге Аминат келтирген эди. Ана кырындашыны юсюнден хапарны да ол айтханды. Энди къазауатдан келген къагъытланы иеси олду, ёмюрлюк шагъатлыкъланы.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СУРАТДА: онг жанында Шахмырзаланы Муталиф.

Ёзденланы Идрисни жашы Магомет урунуда уллу жетишимле этип, атын иги бла айтдырган таматаладан бири болганды. Ол 1930 жылда Лашкутада тууганды. Кёчгюнчюлюкно кезиуонде Кыргызстанны Кант элинде орналгандыла. Артада у алааны ата кыарындашлары табып, алайдан Жамбул тийрелерине Кенес элге кёчюргендиле. Магометни жашлыгы, жашау анылаам келген заманы да анда ётгендиле.

Кёчгюнчюлюкно алында окуна уллу ююурде тамата жаш Батталга кыара кыагыт келип эди. Ол аскер борчун толтурургыа 1939 жылда чакырылганды. Ол заманда анда барганды финн урушка кыатышханды. Ол да ююне кыайтыргыа хазырлана турганды, Уллу Ата журт уруш башланып, ол болганды аскер жыйынна душман бла сермешге кирирге тюшгенди. Баттал 1942 жылда августда Ростов тийрелеринде тас болганды деп, алай айтылады. Идрис бла анасы Хапаланы Таужан ол кыйын жолга беш сабий бла чыккыандыла: Мариям, Магомет, Фатимат, Ахмат, Исмайыл, Мариям. Жарсыуга, Мариям анда ауушханды.

Сабийле барысы да тириле болуп, ал заманда кыйналса да, артада у ююор аягы юсоне турганды. Магомет анда урунуу жолун кирпич заводда башлаганды. Артада у кыурулуш ишледе сынаганды кесин. Ол тюз сайлау болганды жашау кёрюзгенди.

## Жигерлик

## Жетишимлери ючюн — аты Сыйлы китапта



Магомет кыурулуш ишледе сыналган механизация жаны бла да уста болганды аны урунуу китапчыгы айтып турады. 1955 жылда ол «Жамбулстрой» биригиуде 6-чы разрядлы слесарь болганды. 1957 жылда Ата журтка кыайтынчы ишлегенди анда. Бери кыайтханлай а, Тырнауузда «Союзпроммеханизация» биригиуно механизация бёлюмюне слесарь-монтажник болуп киргенди. Жетишимлерин эсге алып, 1958 жылда Ёзденланы Магометни

атын Сыйлы китапта жазгандыла.

1960 жылда Минги тау тийресинде Четгетде канат жол салыу башланганды, ол ишде хайыр келтирик усталаны араларында болганды Магомет. Бу башламчылыкда бизни инженерлерибизге болушлыкыга Волгоградны «Союзпроммеханизация» деген монтаж управленисы башчылык ётгенди. Аны кыурамында сборщик-монтажник болуп ишлегенди Ёзденланы Магомет. Эки жылдан бу биригиуно

«Союзлифт-монтаж» трестни кыурамына ётдюргендиле. Четгетдеги 1600 метрге тартылганды канатка жолда онсегиз темир тутурук салгандыла ала. Тау жерде алааны орнатуу тынч болмаганды ким да аныларыкыды.

1966 жылда уа Четгет тауда экинчи канатка жол ачылганды. Анда ишлеген жыллары Магометни жазуу жолунда ариу ыз кыойгандыла. 1966 жылда аны Урунуу Кызыл Байрагыны орденине кёрюзгенди. Андан сора да,

ол жылны ахырында Магомет СССР-ни Халккы эл мюлк жетишимлерини кёрмочюне кыатышып, анда Доммак майдал бла саугаланганды.

Андан арысында ала Азау станциядан Кругозор станцияга дери барганды «Эльбрус-1» деген маятник канат жолну ишлеп башлагандыла. Кысыха заманды ичинде аны жашауга кийиргендиле. Ызы бла Мир станцияга элтген «Эльбрус-2» деген маятник канат жолну алгандыла кылга. Ол жол 1976 жылдан бери кыуандырады анда жашап турганды, Минги тау тийресине жер кёрюрге келген туристлени да. Ма ол асыл ишлени барында да барды Ёзденланы Магометни кыйыны.

Арада бир кыауум заманды Магомет Минги тау этегинде Солуу эм спорт базада кыоркыуузулук жаны бла баш инженер болуп да турганды.

1995 жылда, жыл санына кёре солууга кетгинчи, Магомет дагыда республиканы кыурулуш биригиулеринде ишлегенди.

Солууга кетгенден сора да, билген усталыгы бла хайыр келтириуно кыоймаганды. Тырнауузда комбинатда да урунганды.

Ёзденланы Магомет «Урунуу ветераны» деген сыйлы майдалга тийишли болганды. Юй бийчеси Сизахметова Жена бла эки кыыз ёздюргендиле: Аминат бла Зухура.

**МУСУКАЛАНЫ**  
Сакинат.

## Эл мюлк



## Сабанчылары

## Кыыстау кезиуулеру

Кыабарты-Малкыарны мюлклеринде урлук себиу кыыстау барады. Бюгонлюкде тийишли ишле 19,3 минг гектарда тамалангандыла. Аны асламысында неда 9,8 минг гектарда жазлык арпа ёсерикди. Ол планы 95 процентин тутады.

Андан сора да, мирзеулюк нартыю, кыудору, зынтхы, горчица да себилгендиле. Тахта кёгетлени юслеринден айтханда, жашил кыудоруну белгиленген 5 минг гектарны экиден бирине салып бошагандыла.

Эсге сала айтсак, бытыр чюгондюрден 6 минг тонна алынганды - бурнуну жылдан 6 процентге кёп. Орта эсеп бла бир гектардан 300 центнер чыккыанды. Мында да 3 процент ёсом барды. Алай бла саулай Шимал-Кавказ Федерал округда сагынылганды битимни асламысы бизни республикада ёздюроледи.

Сарымсахдан да бытыр 3,7 минг тонна алынганды. Ол да бурнуну жылдан 12 процентге кёпю. Аны асламысын энчи иели мюлкле ёздюредиле. Орта эсеп бла бир гектардан 128,3 центнер чыккыанды. Кыралны башха жерлеринде алынган тирлик бла тенгешдиргенде, ол 30 процентге кёпю.

Саулай алып айтханда, быйыл жазлык битимле 216,1 минг гектарда ёздюролюкдюле. Жаз башы сабан ишле бир тюрлю тыйгычсыз бардырыладыла, хауа болум чырмамаса, жаз башы сабан ишле болжалдан кеч кыалмай бошалыргыа керекдиле.

## Этген иги кесек сатылганды

Быйыл биринчи кварталда республикада союлмаганды ауурулукда малланы бла юй кыанатлыланы этлеринде 10,8 минг тонна сатылганды. Ол бурнуну жыл бла тенгешдиргенде, 107,3 процентге кёпю.

Сагынылганды продукцияны 8,7 минг тоннасы неда 85 проценти юй кыанатлылага жетеди. Тууар этден да 2,1 минг тонна сатылганды.

## Терек бахчалагыа Кыошулагы

Арт заманда Кыабарты-Малкыарда терк айныганды терек бахчаланы санына иги кесек кыошулганды, деп билдиредиле КыМР-ни Эл мюлк министрствосуну пресс-службасындан.

Районланы агропромышленный комплекс бла байламлы бёлюмлеринден билдиргенлерича, быйыл мюлкюде жемеш тереклени бла юлкюлени терк айныганды тюрлюлеринден 350 гектар чакылы бирде орнатылганды. Аны бла бирге битимлеге кыурт-кыумурсха эм жуукганды ауруула заран жетдирмезча дарманла да салынадыла.

Саулай алып айтханда, бюгонлюкде терек бахчала 27,8 минг гектарны аладыла. Андан терк айныганды тюрлюлени 23 минг гектар жетеди.

**КУРДАНЛАНЫ Сулейман**  
хазырлаганды.

## Мадарымлык

## Аны баш жоругуу — кыолуна алганды жумушну киши чурум тапмазча тамамларгыа

Урунган адамгыа бизни халкыда не заманда да сыйнамыс берилгенди. Тикаланы Абдуллахны жашы Мурат кыурулушда ишлеп башлаганды иги кесек заман болады. Ал заманда кыоркыуузулукну жалчытхан затланы орнатуу бла кюрешип турганды. Ызы бла, сынаам алгандан сора, кесине биригиу кыурап, аллай системаланы тюрлю тюрлю объектледе орнатыу, кыоркыуузулукну толусундай жалчытыу бла кюрешгенди. Дагыда жашау журтланы эмда кыурап учреждениланы мекамларын жангыртады.

Талай жыл алгыа уа Мурат «Русгидро» компанияны объектеринде урунганды: алада контроль-жиберу пункта, буруула, сигнализация системала орнатханды. Башха объектледе да болганды, социал учрежденияланы, сөп фатарлы юйлене, ол санда Акь-Сууда мектепни, Нальчикде сабий садикледен бирин жангыртыу бла кюреш-

генди. «Биз алада кёп затларын, ол санда башларын, резелерин, суу бургыларын бла ток чыбыкларын алышындыргандыбыз, отуларын эмда кыабургыларыны тышларын сюртгенбиз, бирлерини арбазларын да жангыртыхан эдик», - дейди Мурат.

Ол Шимал Осетияда Зарамаг ГЭС-де ишлеге ни эсинде кыалганды айтханды. Бу станция тау тийреледе орналады, аны ючюн анда ишлеген кыйынырак болганды. «Жери - тик, жолу - кыйын. Ишни кесине да бек кыаты излем бар эди. Юлгоге айттайым: биз анда орнатхан кыоруулау объект жер он балл кюч бла теберигине чыдаргыа керек эди. Сёз ючюн, ол жаны бла андан бийик излем жокды. Компанияны келечилери келип кыарагандыларында: «Сиз мында кыалай ишлеяласыз?» - деп, сейирге кыалганды эдиле. Кыйын болса да, ол манга бек иги сынаам

бергенди: айный барыргыа сюе эсенг, кесинги жангы затлада сынаргыа, таукел атламла этерге керекди», - дейди жаш.

Кыабарты-Малкыарда Зарамаг ГЭС-де кыоркыуузулук системаны да толусунлай Тикаланы Мурат орнатханды, кыутхарыуучу мекамын да ол ишлегенди. «Саулай айтханда, бизни республикада гидроэлектростанцияланы кёбюсонде кыурулуш ишлеге кыатышхана. Ахыр кере Огыары Малкыарда гитче ГЭС-ни кыурулушунда болганды», - дегенди ол. Аны биригиуонде талай адам ишлейди.

«Бюгонлюкде тынгылы специалистни тапхан кыйынды. Тюзюн айтханда, шёндюголеден эсе таматарак тёлю биллими болур деригим келеди. Аны себепли ишин тынгылы билген, анга жууапыл кёздөн кыараганды адамгыа сурам дайым уллу боллукды. Мен кесим да бир ишден арта турмайма,

адамларым жетишмеселе, ала бла бирге урунама», - деп белгилегенди.

Мурат башха регионлада да ишлегенди. Сёз ючюн, Кыарачай-Черкесде кёп фатарлы юйлеге тынгылы ремонт этгенди, Красногорск ГЭС-де да урунганды, жылыуу бла жалчытхан сетьлени, суу бургыларыны, ток ызыланы жангыртыханды. Ставрополь крайда аэропортну кыоркыуузулугун жалчытхан системаны да ол орнатханды. Анга дагыда Краснодар крайда электрокюч ызыланы тартыу женежди ол. Аны кюреширге тюшгенди.

Кёп жерледе ишлегенди, алай барында да кыолуна алганды жумушну жик жиги бла, тынгылы, арта бир жаны бла да сёз жетмезча алай толтурургыа кюрешгенди. «Атынгы иги бла айтдырсанг, арта ишинге да себеп болады. Санга базынып, кыалайгыа да энчи сени чакырадыла», - дейди жаш.

**УЛБАШЛАНЫ Мурат.**

Жопочулук



## Унутулмазлык такыйкыала

*Тырнауузда Совет Союзу Жигити В.Г.Кузнецову атын жюриютен 6-чы номерли орта школну директору Ахматланы Зульфийаны башчылыгында аскер-патриот юйретуу иш тынгылы бардырылады эмда магъаналы жерни алады. Алай ишледен бири Волгограджа жолучулуккуну кырау болганды.*

Алайды да, 7-чи кадет классны окуучулары устазлары Башииланы Фатиматны башчылыгында бу кюнледе Жигит деген аты жюриютен шахарга барып кыйтхандыла. Биринчи кюн окууна кадетле, анда жашаганла уруш жыллада сынагъан кыйынлыкъланы юслеринден кеп зат билгендиле. Мамаев Курганы, Мельницаны, Павловну юйюн жоклаганлары бла кыалмай, кыанлы Сталинград сермешни панорамасын, дагыда кеп башка тарых магъаналы эсгертмелени кйргендиле.

Металлургия комбинат ючюн кыаты кызауат барганы, артыкыда кеп кыан тйюлгени белгиледи. Ол предпритияны музейинде сейирлик кадрла эмда аны алайдан кыалай кйчоргенлерини юсюнден хапарлаган документле, суратла, комбинатны кыоруулаган Шорсу дивизиясыны юсюнден материалла да бардыла. Бизни школчуларыбызга экскурсияны ол жерли сабийле музейни директору бла бирге кырагандыла.

Сезсоз, жерлешлирибиз планетарийни да жоклагандыла. Кысыхасы, программа бай эмда бек сейир эди.

Кадетле Волгоградда болган кюнледе аланы биргелерине шахарны тарыхын аламант билген адам айланганды, кеп хапар да айтханды.

Кеслерини Жигит шахарда болуп кыйтханыларыны юсюнден школчула да уллу ыразылык бла эсгергендиле.

**Руслан Шалкин:** «Кызыл октябрь» заводжа барганыбыз мени эсимде кыалганды. Анда музейни экспонатлары заводну кыоруулауга жораланадыла. Бизге хар зат да бек сейирлик эди. Нек дегенде бу завод автомобильле, авиация эмда химия промышленностьжа, атом энергетикага да керекли затны тапдырады. Ста-

линград кызауатны юсюнден музейде кйргюзтолген затла да эсимде кыалгандыла».

**Тимур Кодзюков:** «Музейни башчысы Александрова бла ушак кертти да сейирлик эди, биз школчула бла тубешген-биз, ала бизге экскурсияла кырагандыла. Биз да алтген эдик ол музейге саугъала - Минги тауну тийресини юсюнден суратла бла ариу жарашдырылган китапны эмда кадет жашауубузу юсюнден сурат альбомну.

Тимур Аракелов а Малкварны эмда кавказ халкъланы араларында шуёулуккуну юсюнден эки жыр айтханды. Биз аланы школчуларын Кыбарты-Малкварга чакыргъан-быз. Алай бла арабызда шуёулуккуну бютюн кючлендирирге эмда бир бирге музей иште сынауларыбыздан юлюш этерге ыразыбыз».

**Латокв Тамиран:** «Мен а Волга черекни жагъасында айланганыбызны жаратханма. Ингирикде уа кемеде жюзгенибиз эсде кыалыра болганды.

**Аракелов Тимур:** «Мамаев Курган сейирге кыалдыргъанды. Ол Сталинград сермешни, совет халкыны жигитлигини белгисиди. Гиннесни рекордла китабына «Россеини жети эм сейирлик жери» деген тизмеге да бошдан тошмегенди. «Родина-мать зовет!» эсгертме уа! «Ата журт ючюн! Алга!» деп чакырады жашларын жигит ана. Аны не бла тенгешдирирге боллукду? Анда кйргеними ёмюрюмде да унутурук тойоломе. Эсгертмени деменгилиги кыра-лыбызны, халкыбызны деменгилигин, Ата журтубузга сыймеклики кючюн кйргюзтеди».

Кадетлени бу жолучулуклары Уллу Хорламын 80-жыллыгына жораланганды. Аланы Жигит шахарга барыларына КТМР-де «Аскер кыарындашылык» жамауат биригуюно регион бёлюмю эмда аны кыауумуна кирген Гелястанланы Барисбий бла Габоланы Азреталий себеплик аттендиле. Дагыда энци предприниматель, «Кыуанч» кафеин иеси Моллаланы Алим, «Кенже моторсун» директору Гемуаны Исмайыл да юлюшлерин кыошхандыла.

ХОПАЛАНЫ Марзият.

Ыразылык

## Жюрекни жылытхан эсгеруле

Хурметли редакция! Мен **Хажиланы Назифатма, Махмутну кызы,** «Заман» газетибизни дайым окуучусу. Азиядан кыйтханы бери да ёз тилибизде чыкыгъан газетибизни алгъанлай турама. Кеп иги, сейир хапарла окуй турама.

«Заманны» бетлеринде кеп ахшы адамларыбызны юслеринден жазасы. Озгъан жыллага да ётесиз, шёндюю кюнубюзю да унутмайсыз. Аланы окуй,



мен да жашау жолуму эсгерге туруучума. Келир жыл, Аллах айтса, манга токсан жыл боллукду. Кёпню кйргенме, кеп сынауаны ёте келгенме.

Аланы юслеринден кысыха атайым. Кесим Тегенеклиде тууганма, амам - Ёзденланы Шарипа. Биз тогуз эгеч, бир кыарындаш була эдик: Фаризат, Аминат, Зарият, мен - Назифат, Фатимат, Мунямин, Нафисат, Аслижан, Салимат, Кызтуугъан. Бек гитчебиз Кызтуугъан кйчюнчюлюкню кезиуюнде Кызахстанда тууган эди, гитчелей ёлгенди.

Кйчюнчюлюкде биз алгъа Талды-Курган областыны Юч Тёбе районуна туюген эдик. Артда уа Алма-Ата тийресине кёчези - Чымалганга. Бери кыйтхынчы анда тургъанбыз.

Атам уста кыоллу эди. Анда сют тартхан машинала ишлеп, колхозда тракторлагъа, сенокосилкага ремонт этип турганды.

Кызла барыбыз да колхозда чюгондюор ёсдюрген-биз. Заманы жетген юйор кырау, алай эте, жылла озгандыла. Ызыбызга кыйтырга эркинлик берилгенде уа, халкыны асламысы кетеди. Биз а бираз кечирек келгенбиз - колхозну председатели атамны жиберирге унамай эди.

1967 жыл кыйтабыз. Бирибиз Тегенеклиге кетеди. Кыалгъанларыбыз Быллымда орналабыз. Мында да колхозда ишлейбиз, хобуста, картоф ёсдюребиз. Атам тууган элин бек сие эди. Осуятына кйре элинде, Тегенеклиде, асырагъан эдик.

Кесим а Курданланы Магомет бла юйор кырагъанма. Эки жаш, бир кыыз бардыла.

Шёндю уа Нальчикде геронтология арадама. Мында саусузлагъа бек иги кыарайдыла. Мен жатхан бёлюмю таматасы Думанова Фатимады, врачым а - Гешева Фатима, алагъа бек ыразыма.

Больницаны арбазы ариу терек бахча кибики. Кенг чапыраклы кыайн тереклени тюллеринде узун шинтикле бардыла. Кезиуден-кезиге алагъа олтуруп, жашау жолуму, биргеме ишлеген нёгерлерими эсгерге турама. Кеп ахшы адамларым дуниядан кетгендиле. Бир кыауумларыны атларын сагынайым: Геккиланы Миштай, Афашокъланы Халимат, Ёзденланы Жютю, Ёзденланы Татлыхан, Журтубайланы Захидат, Кыулиланы Нафисат, Тохаланы Кычык, Аджиланы Аня, Бапыналаны Балкыыз.

Аладан сора да, кеп ахшы адамланы айтырга боллук эди. Ала бла Кызахстанны ёзенлеринде чюгондюор ёсдюрюм, андан кыйтхандан сора - Быллымны тийресинде картоф, хобуста. Жарык кёллю ишчи адамлача инсанлары билгеним, таныгъаным а бюгюнлюкде да жюрегими болмагъанча жылытханлай турады.

Фестиваль



## Миллет тепсеуле - Тюркге

«Насып» халк тепсеу ансамбль озгъан ыйыкыда Тюркню Самсун шахарында бардырылган сабий фестивалыга кыатышхандыла. Ары миллет тепсеулерин кйргюзтюрге 10-12 жыллары толгъан сабийле Узбекистандан, Кызах-

стандан, Кыргызыстандан, Гагаузиядан, Кырымдан эм Кыбарты Малквардан да жыйылган эдиле.

Фестивальга келгенле Самсун шахарны мэри бла да тубешгендиле. Бизни республикадан ансамбльге Элеккуланы Нюрму-

хаммат башчылык эте эди. Кыамала бла тепсеуню - Улбашланы Тамиран, «Кёол жаулуккуну» уа Гергаланы Айла бла Тамиран Кучинов кйргюзтгендиле.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Ёзден атасы Баканны уллу юйюрюнде туугъанды, эгеч-къарындашлары арасында уа ол эм кичилери болганды. Ала Гыжгытда тургандыла. Андан а сабийле Угольныйдеги мектепге жюригендиле. Биз хапарын айтхан жаш да окъугъан иги этгенди, андан да бег а, аны хаты ким да сукъланырча кибик ариу болганды, туугъан жеринде жети классны да тауусхан эди. Арта уа юйор Быллымгъа кечгенди.

Белгилегенибизча, ол аскерге 1939 жылда чакъырлып, 165-чи мараучу дивизияда къуулукъ эте тургъанда башланган эди Уллу Ата журт уруш да. Ызы бла уа курсант Ёзден улу 1942 жылны майындан башлап къазауат тохтагъынчы дери 27-чи миномёт полкда сермешгенди. Уруш бошалгъанлыкъгъа да, ол дагыда эки жылны 157-чи мараучу полкда батареаны старшинасы болганды. Узден урушда болдургъан жигитликлери ючюн Уллу Ата журт урушун экинчи даражалы ордени, «Жуковну майдалы», «Японияда Хорлам ючюн» майдал бла да сауғаланганды. Сагъынылгъан орден а анга Уллу Хорламы 40-жыллыгы белгиленген кезиуде берилгенди. Аны аллай сауғагъа тийишли керюлгенине сабийлери, жууукъ-тенглериде къууанган эдиле.

Алай эсе да, аскер къулукъдан эркин этилип, ызына къайтханда, аны кеп тюрлю сынаула сакълагъандыла. Туугъан жерине келсе, анда халкъы жокъ. Аллай чакълада бизни таулу жашларыбызны жюрелклеринде не къайнагъанын, ала нени юсонден сагъыш этгенлерин бир сөз бла айтхан а къыйынды. Сегиз жылны ичинде къыралына аскер къулукъ этип къайтхан инсанни не анасы, не бирсилери чыкмадыла аллына. Аны бла да къамалай, юю да жокъ.

Юйюрю зор бла кечюрюлгенин билгенинден арысында аламы излей чыгъады. Аны бирси юч къарындашы да уруш этгендиле. Аламы юйюрлери къайдагысын да билмегенди. Алай бла эм алгъа Къазахстанга жол салып, мында излеп башлайды адамлары. Биринчи кезиуде къалаур да болады, ызы бла Павлодарда туз чыгъаргъан жерде смеагъа таматалыкъ да этеди. Узденни башчылыгында смеа бийик жетишилме болдуруп, социалист эришледе эселпери ючюн сыйлы грамотала бла сауғаланып тургъанды. Белгилегенибизча, ол артада «Урунууну ветераны» майдалгъа тийишли да болгъанды.

Ишлеген да эте, таулу жаш Къазахстанны къум тюзлеринде анасын, эгеч-къарындашлары, бирси жууукъларын излегенлей тургъанды. 1950 жылда ол кесини къадарын Жанкууламы Айшат бла байлайды. Жангы юйюрге къызчык да къошулады, анга Зухура атайдыла. Алай а аламы насыплары кеп бармайды. Къагъанакъны жети айчыгы толгъанлай, Айшат, жарсыугъа, дуниясын алышды. Аламы сабийи болмагъан къысха жууукълары Хадиджат а къызчыкны кесине алады.

Ол кезиуде Ёзден анасы Нисаны, аны биргесине кечюрюлген келинича да эртте ауруп ауушханларын, эки къарындашындан да фронтдан къара къагъытла келип, аламы сабийчиклери да башха-башха Сабий юйлеге чачылгъанларын

Къадар

## Ныхытлы эдиле насыпха элтген жоллары

**Уллу къыралыбызны къайсы юйюрюндеча, Ёзденланы Ёзденни сабийлерини, туудукъларыны да аны юсонден эсгерилери жарыкъдыла, анга хурметден, жюрек ырызлыкъдан толудула. Озган ёмюрюно ол жылларында жашагъан инсанларыбызны асламысына, аны къадары жарсыуладан толу эсе да, анга да къарамай, ариу къылыкълы, тюз ниетли сабийле ёсдюргенди. Жашагъан жеринде урушуну, урунууну да ветераны жамауатдан хурметте тийишли болганды. 1939 жылда Совет Аскерни тизгинлерине чакъырлып, къыралына борчун 1947 жылны октябрь айыны ахырына дери толтургъанды. Биюон аны юсонден хапарыбызда юйюрюно келечилерини эсгерилерине таянырыкъбыз.**



да эшитип, жарсыууна андан да уллу бушуу къошулады. Анасы Ниса уа къабартылы къыз эди. Аброковладан. Анга да, кеплегеча, кечюрюлме, мында къалыргъа эркинлик да болганды. Алай а, ол анагъа сабийлеринден айырыл деп айттыргъа къалай жарагъанын жюрегине сыйындыралмай, аламы биргелерине жолгъа чыккъанды. Жарсыугъа, баш иеси уа эртте ауушхан эди.

Таулу жашны жюрёги къыйналып, жашауун мудахлыкъда сюрденин кёрген тенглерин-нёрлерини онуулашып, аны Вера деген къыз бла танышдырыргъа келишедиле. Къадар да буйрукъ этип, бир ауукъ замандан ала юйор къурайдыла. Уланлары Владимир туугъанында уа аламы насыпларына себеплик этгенлени къууанчлары да уллу эди.

Кеп излеп, бир жерден башхасына кече, Ёзден тамата къарындашы Хамзат, сабийлери да къайда тургъанларын, аны юйдегиси да эртте дуниясын койгъанын биледи. Аладан сора да, урушда къалгъан Салихни (къарындашы) жашчыкларындан бирин да табады.

Алай эте, малкъар халкъгъа туугъан тамына къайтыргъа эркинлик да бериледи. Вера ата-анасыны жангыз сабийлери болуп, аламы къоноп кетерге кёзо къыймайды. Таматала да туюнлюле ыразы аны Кавказгъа кетерине. Ёзден улуну уа эки юйюрюно – къарындашыны бла ёз юйдегисини – араларындагы сагъышы. Не этерге,

къаллай оноугъа келирге кесинде кёл аталмай, кеп къыйналады. Ары жанында энди жангыз къалгъан къарындашы, туугъан, сабийлигини жарыкъ кюнлери озгъан Гыжгыты, бирси жанында уа – Владимир.

Къарындашы бла бирге келалмагъан эсе да, Узден туугъан тауларына, артадагыда Кавказгъа къайтмай болалмады. 1962 жылда ол арты къаууан жерине кечоп келеди. Мында уа ол Тырнауудда ючюнчо номерли ЗЖБИ-ни улоу журюттен ишиси болуп тохташды. Бир кесекден а Быллымны совхозунда къойчу да болады. Жашау бара баргъанда, Ёзден улу жангъандан юйор да къурайды. Анча сынаудан ётген, къыйынлыкъ кётюрген инсанга Тебердиланы Азиза кертти да жашау нёрлерик этеди. Баш иесини тынч-къыйын кюнлерин да юлеше, юйюрюно жылыуун да сакълайды.

Намыслы, огъурлу да Азиза тёрт къызчыккъа аналыкъ этгенди эмда аламы юсонден алгададан чертсек, Захида бююнлюкде Тырнауудда регион колледжде производстволу окъутууну устасыды. Фаарида – сауулукъ сакълауда, Назили – аш-суу хазырлауда, Танзила уа ёсюп келген тёлню окъутууда бла юйретиде ишлейдиле. Башхача айтханда уа, ала ата-аналары юйретген ызда бара, бардыргъан жумушларында бет жарыкълыдыла эмда жетишилдиле. Юйюрле да ёсдюрюп, сабийлерин тюз жолгъа да салгъандыла.

Кавказгъа къайтып, мында жангъандан орналып, юйор да къурап жашагъанлыкъгъа, Ёзден улу жаны кибик кёрген Володасын, тамата къызчыгы Зухурасын бир заманда да къыймагъанды. Алагъа ата жылыуун сездиртгенлей, не жаны бла да таянчакъ болгъанлай тургъанды. Аны себеплиги бла уа сабийлерини барысына да араларында бир бирге сыйемклик, хурмет, шухлукъ сезим да болгъанлай тургъанды эмда бютюн кючленгенлей да барады. Бу юйюрюно жангы тёлнесине уа аламы бир бирге хурметлери чынты адамлыкълны, ачыкъ ниетлиликни юлгюсо болгъанлай къалады.

Зухура Ленинградда билим алгъанында да, Ёзден, Азиза да анга болушлукъларын аялмагъандыла. Керек кюнде аны тоун да тау адетдеча бардырып, уллу къууанч да къурагъандыла. Къудуретни ахшылыгындан, туудукълары Асланга, Муратху да къууангандыла, аламы барлыкъларына шукур эте жашагъандыла.

Владимир къонакъгъа келген кезиуде уа атасы бла Азиза сауулукъда бютюнда жарыкълыкъ салгъандыла. Ёзденланы юйюрлерине. Ары уа саулай да тукъумдан, элден адамла да жыйылгандыла. Эгечле жангыз къарындашларына тансыкъ болуп сакълагъандыла эмда сакълайдыла. Бютюнда ол алай къаты ушайды огурлу аталарына! Азиза уа, таулу адетдеча, узакъдагы жууукълары да сауғала жибергенлей, аламы да кёллерине жетгенлей тургъанды.

Узденнге 80 жыл толгъан кюню да сабийле, жууукълар да бирге жыйылып, уллу къурманлыкъ этип белгилеген эдиле. Къартлыккъгъа, ауруугъа да хорлата башлагъан аталарыны эмда аппаларыны кёлюн кётюрюрге, аны къууанчын бютюнда уллу этерге сыйгендиле. Жарыкълыкълны, телсеюню, жырыны да сыйген адам а, айхай да, аламы сауғаларына ыразы да болганды. Нек дегенде узакъ Къазахстанда ол «Таулу телсеюню эм ахчы телсегени ючюн» деген грамота бла сауғаланган да этген эди. Ол дагыда Къазахстанда тургъан жеринде депутатха айырылып, кеплерге болушанды.

Не медет, жашау алай къуралып, ол кесини жоругъун этмей да къыймайды. 2002 жылда Узден жашаудан сунмай тургъанлай кетип къалгъанды. Тамата къызы Зухура да, жарсыугъа, дуниясын атасыны ызындан кеп бармай алышанды.

Сакъланмай келген бушуу Азизаны да саулугъун седриттен эди. Кесине кёл этип, баш иесини, аны тунгуч эмда ёксюз къызчыгы Зухураны да алай терк кетип къалгъаны аны жюрегине жара салмай къыймагъанды. Баам, жашауун ёзеге, тутуругъу да, Азизача, таза сезимлерине кертичилей къала билген тишируларыбыздыла эмда аналарыбыздыла.

Энди бююнлюкде ол да керти дуниясына кетгенликге, юйюрде ата бла ана къурагъан бир бирге шухлукъ, хурмет сезим да сакъланганлай турадыла. Владимир бла байламлыкъ да, къудуретни ахшылыгындан, алгададан бола келген тёрсиндеди. Бир бирге баргъанлай-келгенлей турадыла.

Анасы Вера уа бююнлюкде да сау-саламатды. Энди жыл саны сексенден иги да атлагъан тишируу алыкъа тириди.

Владимир юйдегиси Оля бла эки жаш бла къыз ёсдюргендиле. Энди юйорде келинле, туудукълар да бардыла. Ала барысы да бирер жерде халал къыйыналары бла ишлей, юлгюлю да болганлай келдиле. Ёзденлары, тукъуму да намыс-даражалары бла жюрюте, ата-бабалары кимле болгъанларын, къайда жашагъанларын, тамырларын унутмайдыла.

Бютюнда бег а аппалары бла аталары урушуну, урунууну да ветераны болгъанын, саулугъу осалланганына да къарамай, биченин кезиунде кюл бла чыргъа чыгып болушлукъ этип туруучусун эсгердиле. Айхай да, дуния башында эм юйюрюге сенагъан, адам уллу налат бере келген урушун ёз кёллери бла кёргенин, аны къыйынлыкълына къадарыны буйругъу бла бойсуна, келир тёлнеге мамыр жашаууну сауғалагъан таулу жашладан бири болгъанын да.

Биз огъарыда Ёзденни урушда сауғаларыны юслеринден да сагъынганбыз. Жарсыугъа, ала аны майдаллары толу тизмеси да туюнлюле. Анасын, къарындаш-эгечлерин излей, Къазахстанда бла Орта Азияда къыдыргъан жолларыны хатасындан аламы кёбюсюн тас этгенине жарсыгъанлай жашагъанды. Алай эсе да, аны туудукълары, жамауат да жер юсонде мамырлыкълны тохташырына, республикасыны, къыралына да кючлене барырына къошхан юлюшюне хурмет бере, аллайларыбыз багъалагъан къыйматланы сакълай жашайдыла.

**МОКЪАЛАНЫ Зухура. СУРАТДА:** Ёзденланы Ёзден бла Азиза сабийлери эмда туудукълары бла.

Журналистлени сорууларына жууап-ла берирден алгъа, КъМР-де МВД-ны Следствие управлениасыны следствие бёлюмюню башчысы **Бакуланы Мурат** интернетни эм телефонну хайырланып этилген аманлыкъланы сылтауларыны юслеринден айтханды. Ол ахыр жыллада технологияла айныгъанлары, ала жашауыга кенг синггенлери, ахчаны къолдан-къолгъа берген кезиуле азайгъанлары бла байламлы дистанциялы аманлыкъла кёбейгенлерин чертгенди.

– Болсада тамамланган ангылатуу жумушлары хайырындан кеслерин бузукъчулауыга алдатхандыны санын бир кесек азайтырды онг болганды. Быйылны аллындан бери ол жаны бла 397 аманлыкъ этилгенди, бытырны бу кезиуонде уа – 425 (6,6 процентте азайганды). Банк картадан эм электрон төлеуледен ахча урланган кезиуле уа 40,9 процентте аз болгандыла – быйылны аллындан бери – 52 аманлыкъ, бытырны бу кезиуонде – 88, – дегенди полициячы.

Дистанциялы халда этилген аманлыкъланы сылтауларыны арасында электрон технологияла бла хайырланганда билимсиликни, интернетде кюркьюсузлуккуну жорукъларындан ангылау болмагъанын, дагыда танымгадан адамлаа асыры бек ийнанып, аллага битеу шартларын белгили этип кыйгъанларын белгилегенди ол.

Асламында уа хыйлачылары ыргакъларына тамата тёлуюн келечилери тошедиле.

Тинтиуледен белгили болганыча, аманлыкъчыла асламында башха регионлада жашайдыла. Бу жаны бла ишлени тинтиу да аны ючюн кыйынды. Дагыда ала ахчаны тюрлю-тюрлю адамланы атларына ачылган банк карталаа ётдюрөдиле, андан а терк окуна башха жерлеге ашырылдыла. Алай бла башын-кыйырын тапмай кылыртыла болады.

– Хыйлачыла Госуслуги порталны, банкны телефонда приложениясыны, тюрлю-тюрлю интернет тюкөнлени юслери бла алдаргъа ёчдюле. Дагыда телефонга заран салган программа-ланы ашырып, ачаны болушлугуу бла да урлайдыла ахчаны,-дегенди Мурат Анатольевич.

Ахыр кезиуде уа инвестицияла, криптовалюта бла байламлы алдаула кёбейгенди. Алаа уа асламында жаш адамла тошедиле. Хыйлачыла инвестицияла

**Брифинг**

# «Ишекли болсагъыз, ушакъны тохматын къоюгъуз»

**КъМР-де Ич ишле министерствода болган брифингге шёндюню технологияны болушлугуу бла этилген хыйлачыкъланы тинтиу эм бу аманлыкъланы профилактикасы жаны бла амаллаа кьаралганды.**



бла ахча ишлерге суйгенлени брокерме, финанс болушлукъ этеме деп алдап, ахча къоллу боладыла.

Юлгоге, республикадан бир тиширүү, ююн, машинасын, башха ырысхысын да сатып, аллай жалган брокерге 11 миллион сумун ашырганды. Биржала уа Бразилияда, АБШ-да башха кьараллада эсепдедиле.

Башха бузукълуккуну хатасындан а 15 миллион сом кьоранч этилгенди. Бу иш энтта тинтиле турады. Тохташдырылганыча, аманлыкъчыла ФСБ-ны, Ара Банкны, Росфинмониторингни кьуллукъчуларыбыз деп алдап, адамны банк картасындан сомланы урларгъа кюрөшөдиле, аланы сакълар ючюн «кюркьюсуз счётка» ашырырга керекди деп, битеу ахчаларын урлап тургандыла. Излеу-тинтиу жумушла бардырылып, Красноярск крайны төрт инсаны бу аманлыкъгъа кьатышханларына ишекликде тутулгандыла.

Быллай хыйлачыкъланы азайтуу жаны бла мадарланы юслеринден да барганды сёз. Бакуланы Мурат ангылатуу ишде асламлы информация органланы магънасын да белгилегенди. Аны бла бирге учреждениялада, урунуу коллективледе тобешиуле кьураладыла, адамла аслам жыйылган жерледе ангылатуу жумушла толтуруладыла, сатуу-алуу жерледе, транспортда да тийишли плакатла орнатылгандыла.

Жыйылгъуда КъМР-де МВД-ны информация-коммуникация технология бёлюмюню башчысы **Рашид Лавринович** да сөлөшгенди. Ол а хыйлачыкъланы тюрлюлерини юслеринден айтханды. «Дистанция халда этилген хыйлачыкъла бююнлюкде эм кыйынлаа санадыла, нек дегенде, аланы тинтирге, бузукълуккуну тохташдырырга заман эм кючле кёп кетедиле»,-деп башлаганды ол.

Бузукълукла хайырланган амалланы юслеринден айтханда, ала кёп тюрлюлюле. Сёзге, банкны, власть неда право низамны сакълуучу органланы кьуллукъчуларыбыз деп алдап, банк картадан ахчаны «кюркьюсуз» счётка ашырырга керекди деп, ахча къоллу боладыла. Неда Телеграм мессенджерде номеринги кетериуюн юсюнден тилек келгенди, аны сакъларгъа сую эсенг, башха сайтха ётуу, анда шартланы жазаргъа керекди деп алдайдыла. Алай бла уа, адамны каналын урлап, андан башхалаа билдириуле жазаргъа боладыла.

– Телефон бла банк картаны, паспортугузу шартларын бир адамга да билдирмегиз. Кюч органланы, банкнаны кьуллукъчулары телефон бла сөлөшип, ол неда бу ишни этигиз деп, бир заманда да тилемейдиле,- дегенди ол.

Брифингге Ич ишле министерствону полицияны участка уполномоченныйлери ишлерин кьурау эм акъылбалык болмагъанланы ишлери жаны бла управленианы таматасы **Мурат Хажнагоев**, уголовный розыск жаны бла бёлюмюню башчысы **Алан Дзагоев** да сөлөшгенди. Ала да республиканы инсанларын сакъ болурга, хыйлачылаа кеслерин алдатмазга чакьыргандыла.

Ахырында полициячыла журналистлени сорууларына жууапла бергенди. Айтылганыча, дистанциялы халда этилген аманлыкъланы жартысындан асламы инвестицияла, криптовалюта, жалган брокерле бла байламдыла. Дагыда адамла хыйлачылаа нек ийнанып къаладыла деген сорууга жууаплай, аманлыкъчыла психология жаны бла билимли болгъанларын, ала сорууга, башхала бла ушакъ этерге кыймай, басыулуку этип тургъанларын белгилегенди.

– Сёзге, ахчасын башха жерге ётдюрө тургъан биреуюн банкны келечиси, алдадан этедиле, хыйлачылаа деп, тохтатырга кюрөшгенди. Алай телефонну ол жанындагыла уа, ол да ахчагъыны урларгъа умут этген къауумданды, бусагъат аны ызындан полициячыла жетеркидиле деп, кеслерине ийнандырып кыйгъандыла. Ма аны чакьырабыз ишекли адам бла ушакъланы тохтатып къоярга,-дегенди Бакуланы Мурат.

**ТИКАЛАНЫ Фатима.**  
Сурат авторнуду.

**Жоралау**

## Жигитлени хурметлегенди

**Бу кюнде Яникойда энчи аскер операцияда жан берген элли жашла Этезланы Ануарны, Гыжгъланы Исмайлыны бла Геляхланы Алимни хурметлерине футболдан эришю бардырылганды. Анга Совет Союзну Жигити Байсолтанланы Алимни атын жюрютген 5-10-чу классланы къауумлары кьатышып, хунерликлерин ачыкълаагъандыла.**

Хар къауумгъа беш жаш спортчу киргенди. Оюнла да 20-шар минут баргъан эки кесекден кьуралгандыла. Кеслерин кёргозтген жаш футболчуланы да 4 номинацияда белгилегенди. Хорлагъанланы саугъалауыга Гыжгы улуну бла Гелях улуну кьарындашлары да кьатышхандыла.

Алай бла «Бек иги вратарь» деген

ата Жаникаланы Имран тийишли болганды. «Бек иги кьоруулауучгъа» Акъболатланы Амирни санагъандыла. «Чабыуулукъда ойнагъан бек иги футболчу» деген ат Мызыланы Муслимге берилгенди. Турнирни «Бек иги ойнаучусу» уа Мызыланы Джамболат болганды.

Командаланы араларында уа 1-чи жерге 5-чи «б» классны окуучулары



тийишли болгандыла. Ала эришиулени ахыр кесегинде 10-чу «а» классны командасын 8:6 эсеп бла хорлагъандыла.

Доммакъ майдалланы уа кьаты сермешде 7-чи «в» классны командасы кьытханды.

Эсигизге салайыкъ: Этезланы Ануар 2022 жылда СВО-да биринчи ёлген аскерчиледен бириди. Гыжгъланы Исмайыл бла Геляхланы Алим а озгъан жыл ёлгенди.

Арт жыллада Яникойда футболну айнытуугъа аслам эс бёлюнеди. Бир нечча команда да кьуралыпды. Ала республикалы даражалы эришиуледе да ахшы кёрюмдюле болдурадыла.

Бу жолгъу турнирни кьураууга элли жаш тёлуюн юйретиуге э белгнелй тургъан Элекуланы Хасан хажи, тренер Малкъондуланы Мунир, физкультурадан устазла Кьудайланы Керим бла Табаланы Жанна уллу кьыйын салгъандыла.

Быллай эришиуле, мен оюм этгенден, ёсюп келген тёлуюн патриот ниетде юйретиуде, ала эллерини ахшы адамларын, жигитлерин да эзде тутарча этиуде бек магъаналыдыла.

**МУРЗАЛАНЫ Тамара,**  
Яникой элли школуну устазы.  
Суратланы **ТАППАСХАНЛАНЫ**  
Аминат алгъанды.



## Бир ыйыкны ичинде

## Жолчула да юлюшлерин кышадыла

Жоллағыа кырағыан «Кавказ» управленианы ишчилери Уллу Ата журт урушда Хорламыны 80-жыллыгына хазырлауныу чеклеринде бу кюнледе суботник бардыргандыла. Аны кезиунюнде ала федерал жолланы жанларында терек-

чикле орнатхандыла, аскер махтаулукуну эсертмелерини тегереклерин тазалагандыла, жол-кырулуш техниканы юсюне уа «Хорламыны Кюню» деген белгиле такыгандыла. Ведомствода айтханларына кере, быллай жумушла кыруу

экология жаны бла хайырлы болуп кыалмай, адамлада байрам сезимлени кыозгыдыла, ветеранлагыа, саулай совет халкыны жигитлигине хурмет этгенлерин кегрозтедиле. Аны бла бирге кыралыбызгыа сиймеклики кючлендиредиле, аны бла ехтемлендиредиле.

## Суула кетюрюлюр кезиуге хазырланадыла

Жаз башында бла жайда черекледе суула кетюрюлген кезиудю. Аллай заманлада «Россети Шимал Кавказ»-«Каббалкэнерго» компания ток бла жалчытуу тыйгычсыз болурча мадарла этди. Аны ючюн деп «Каббалкэнерго» специалистлеринден энчи комиссия да кыралганды.

Аны борчу - юйрениуле бардыруду, суула кетюрюлгенлеринден, жер кечюуден сакылаган сооруженияланы болумларына да дайым кез-кыулак болууду, кемчиликле мычымай кетерилерча этиудю.

Ток бла жалчытуучу мюлклени иги кесеги череклени жагыаларына жуукдадыла. Элбрус, Черек, Прохладна, Лескен, Урван, Май Компаниядан билдиргенлерича, юйрениуле кезиунде кыыйн болуму заманындача материалла, техника эм оборудование да хайырланылыкдыла.

Ишчиле да тийишли сынауладан етерикдиле. Кыыйн болумну кезиунде аварияланы кысыха заманда кетерирча мадар этиу баш борчлары быздан бириди. Экспертлени оюмларына кере, суу бийли майны экинчи кесегинде кетюрюлюп башларыкды эмда ол хал сентябрьге дери сакылангыкды.

Быллай кезиуледе Гидрометеорология службдан эмда МЧС-ни КМР-де Баш управлени



ясындан берилген шартла хайырланыладыла. Компанияны кесинде да энчи техника, машина эмда механизме хазырлыкыга келтириледиле, тийишли бригадала кыраладыла, ала бла анылатыу иш бардырылады.



## Шыкыга — тукчум белгиле

Талай жыл мындан алгыа пост Гуртуланы Салихны башчылыгында кыауум адам Холамад эрте заманлада жашагын тукчумланы атлары бла эсертме ташны сюерге оюу этип, ары барып, ол жумушну тындырадыла. Бусагыатда алайда бир неча ашханала ачылып, табийгыатны ариулуугун кегюрге, бурун заманлада адамла жашагын жерлени жокыларга кепле келедиле. Алай бла солуу жерле, турист жолла да ачыладыла.

Бу кюнледе уа аллай мермер ташны Шыкыда ол элденбиз деген жашла да орнатхандыла. Ол эсертме Мечиланы Кязимни гюрбежисини кыатында тешно башында талачыкыда сюеледи. Аны юсюнде Шыкыны тарыхыны юсюнден жазыула, Айшаланы, Аналаны, Гайылананы, Додулананы, Кызийланы, Кючменланы, Мечиланы, Солтанланы, Сюйдюмланы, Уяналаны, Хочулананы, Хусейналаны (Эфендилары), Шауаланы тукчумлары жазылыпдыла, тукчум тамгалары да салыныпдыла.

Ташны ишлетиуге, орнатыуга да Гайылананы Алик, Шауаладан Мурадин, Аслан, Рамазан, Орусбий, Солтанланы Хаким да юлюшлерин кыошхандыла.

- Бу эсертме келир тельюлеге тарых магыанасы болур деп ышанабыз. Нек дегенде ата-бабаларыбыз жашагын элди. Андан сора да, хар тукчумну юйлерини хуналары саклангандыла. Таматала ала кимни ююу кыалайда болганын кегрозтендиле. Белгилени да анга кере орнатханыз. Жыл сайын, Кязимни юйюн, гюрбежисини да кере, кеп адам келеди, аланы араларында уа шыкычыла да бардыла, ала бурунгуу эленин керееле, ата-бабаларыны юйлерин жокыласала, хычыуун кегюнюр.

Дагыда келир заманлада бу тийреге туристле бютюн кеп келе башларла, кеси да республикабызны туризм бла байламлы эм айтат жерлеринден бирине айлангы деп да ышанабыз, - дегенди Гайылананы Мажитни жашы Алик.

## Окыуучула ишчи усталыкыла бла шагырейленедиле

Кеп болмай Кыбарты-Малкыар кырал университетни электроника, робототехника эмда жалгын акыыл институтуну студентлери Майский шахарда «Севкавментген-Д» заводда болгандыла. Ол жолочулукну кезиунде ала предпритианы тарыхы, иши бла да шагырейленгендиле.

Кадрла жаны бла белюмню таматасы Кристина Смолина кыонакылагыа медицина техника чыгыргын предпритие кечююнде рентген оборудование бла бийик кыачестволу медицина приборла кыурап эм жарашдырып сатханын, ала бла башха регионланы да жалчытханын билдиргенди. Иш келюу жаш специалистле не заманда да керек болгынларын айтып, кыаллай усталыкыла изленгенлерин, айныргыа кыаллай онгла кыурагынларын, иш хакыны юсюнден да хапарлаганды, окыуучулары сооружарына да жууалла бергенди.

Жаш адамла жангы технологияланы хайыры бла этилген оборудованиагыла бла прибор-



лагыа уллу сейир этип кырагындыла. Инженер усталыкыла бла толурак шагырейленгендиле, республиканы промышленность жаны бла онларына да тыоюннгендиле.

Быллай жолочулукланы промышленность туризмге санаргыа да боллукды. Шендю бизни кыралда ол терк

айнып барады. Аны хайырындан жаш адамла жер-жерледе промышленность онгла бла шагырейленерге, усталык сайларгыа да боллукдыла. Иш бла жалчытхана уа кеслерине керекли кадрла хазырларгыа онг табадыла, стажировканы етерге сийгенлеге аллай амал тапдырадыла.

## Газны хакысыз тартыргыа амал баргы

КМР-ни Промышленность, энергетика эмда сатыу-алуу министрствосундан билдиргенлерича, жамауатны бир кыауумна оборудование, тийишли материалла алыргыа эм жашуу журтларына кек отлук тартыргыа ача болушлук этиледиле. Алайланы тизмесине колайсыз, кеп сабийли юйюрге, Уллу Ата журт урушну, башха кызауатланы ветеранлары эмда башхала киредиле.

Газ оборудование, материалла кыоллу болур эмда арбаларына кек отлукну тартыу жаны бла ишени бардыруу бла байламлы сооружары болганла КМР-ни Промышленность, энергетика эмда сатыу-алуу министрствосуна келип неда бу телефон номерлеге селешип билдирерге боллукдыла: 8 (8662) 40-26-72; 8 (8662) 42-14-32; 8 (8662) 42-24-86.

Бетни басмагыа **УЛБАШЛАНЫ Мурат, ХОЛАЛАНЫ Марзият, КУРДАНЛАНЫ Сулейман** хазырлагандыла.

Газетни келир номери 6 майда чыгырыкыды.

Учредительле: Кыбарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

**Баш редактор  
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан**

**РЕДКОЛЛЕГИЯ:**

ТЕКУЛАНЫ Хауа  
(баш редактору орунбасары),  
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат  
(баш редактору орунбасары),  
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис  
(жууаплы секретары),  
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,  
ТИКАЛАНЫ Фатима,  
ТРАМЛАНЫ Зукура,  
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

**ТЕЛЕФОНЛА:**

Редактору приёмный — 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары — 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь — 40-28-97. Секретариат — 40-93-62. Корректорла, специалистле — 42-63-52.

Газет Басманы эм асламы информацияны эркинликлерин кыруулау жаны бла Кыбарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.  
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс — П 5893

Газетни басмагыа «КМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикте кере 19.00 сагыатда кыол салынады. 20.00 сагыатда кыол салынганды.

**ГАЗЕТНИ НОМЕРИН  
ЧЫГЪАРГАНЛА:**

Османланы Хыйса - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфья - жууаплы секретары орунбасары; Геляланы Валентина (1,2-чи бетле), Зезаланы Лидя (3,11-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета (4,9-чу бетле), Балланы Феруза (10,12-чи бетле) — корректорла.

Тиражы 1833 экз. Заказ № 927

Багыасы 13 сомду.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ  
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:



360000, Нальчик шахар,  
Ленин атлы проспекти, 5

электронный почтаасы:  
elbor\_50@mail.ru